

Szerződéses boltok, vendéglők

Több mint két éve annak, hogy megkezdődött a kisebb üzletek és vendéglátóhelyek szerződéses üzemeltetése. Ez már elegendő idő ahhoz, hogy értékelni lehessen az új forma előnyeit és hátrányait a vásárlók, a vállalkozók és a vállalatok, illetve a szövetkezetek szempontjából.

Induljunk ki a számokból. A Belkereskedelmi Minisztérium kimutatása szerint 1982 szeptember végén — frissebb adat nem áll rendelkezésre — 1401 üzlet és 3521 vendéglátóhely vezetése kötött szerződést. Míg a meghirdetett iparcikkboltok 50, a vendéglátóhelyek 70 százalékára volt jelentkező, addig a felkínált élelmiszerüzletek közül csak minden harmadik-negyedik iránt tanúsították érdeklődést a vállalkozók.

Bár az élelmiszerbolt kevesebb üzleti hasznot ígér — kevesebb a lehetőség a

forgalom növelésére, a költségek csökkentésére, szabad-áras termékek értékesítésére — a vállalkozók érdeklődését feltehetőleg azok a feltételek is mérsékeltek, amelyeket a vállalatok, a szövetkezetek felajánlottak. Erre enged következtetni az is, hogy egyes vállalatoknál, bizonyos megyékben a meghirdetett élelmiszerboltok java vezetőre talált. Csongrád megyében tavaly szeptember végén már 112, Hajdúban és Veszprémben is több mint száz bolt működött szerződéses rendszerben, ugyanakkor Komárom megyében csupán 16, Nógrádban 21 volt az ilyen üzletek száma.

A vásárlók tapasztalatai általában jók a szerződéses üzletekben. Nagyobb a választék, ritkább az áruhiány, több a friss, a jó minőségű termék, gyorsabb, figyelmesebb a kiszolgálás, szebb a környezet. Ugyanakkor azonban van, ahol

eltűntek az olcsó üdítő italok, és más, viszonylag alacsony árú termékek, és a szerződéses eszpresszókban nőtt a szeszes italok értékesítése.

A szerződéses vezetők a nyitvatartási időt a korábbinál jobban igazították a vásárlók, a vendégek igényeihez; több üzletet egész héten át, szünnap nélkül üzemeltetnek. Van, ahol ez panaszokat is okozott: a késő esti órákban is hangos zene zavarta a környék lakóit.

A fogyasztó érdekeit védő intézkedések, rendeletek a szerződéses üzletekre, vendéglátóhelyekre is kötelezőek. Ennek ellenére az ellenőrzések során azt tapasztalták, hogy helyenként hiányzik a vásárlók könyve, az üvegviszaváltási árak jegyzéke, az árfeltüntetés.

Márpedig az új rendszer lehetőséget nyújt a szerződéses vezetőknek, hogy bárholon szerezzenek be árut, hiszen az a cél, hogy ezek az üzletek közvetlen irányítás, felyamatos utasítások és állandó ellenőrzés nélkül, önállóan szervezzék az áruforgalmat, hatékonyan, maguk gazdálkodjanak a munkaerővel és az eszközökkel.

A hatékonysággal általában nincs is baj, hiszen annak eredménye bizonyos szint elérése után növeli a boltvezető személyes jövedelmét. A szövetkezeti kereskedelemre vonatkozó korábbi felmérés szerint a szerződéses üzletek kétszer akkora nyereséget fizetnek be, mint a korábbi, hagyományos üzemelés eredményeként. (Ez a befizetés a licitálás során kialakult díjtétel havi összege.) Ugyanakkor a szerződéses boltok a megnövekedett forgalmat kisebb létszámmal bonyolítják le. Ez részben a munka jobb megszervezésének, a munkaidő intenzívebb kihasználásának, a családtagok besegítésének köszönhető.

Legendák keringenek arról, hogy egyes vendéglátóhelyek és butikok vezetői hirtelen magas jövedelmre tettek szert. Valóban előfordul ilyesmi, de többnyire csak ott, ahol — gyakran éjszakáig tartó munkával — a forgalom is jelentősen megnőtt. Ezenkívül még ott, ahol alacsonynak bizonyult a vállalat számára kifizetendő átalánydíj. Ennek az volt az oka, hogy — a várakozással ellentétben — csupán egy pályázó akadt, így elmaradt a licitálás is. A jövőben majd tökéletesedik, finomodik ez a módszer, s jobban lehet ügyelni arra, hogy mindig a végzett munkával arányos legyen a jövedelem.

Az igazsághoz tartozik az is, hogy a szerződéses üzemeltetés — kockázattal jár. Amint ugyanis időközben kiderült, az üzletvezetők mintegy tíz százaléka felelőtlenül licitált, ezért vagy 450 személy fizetésképtelenné vált. Velük természetesen felbontották a szerződést.

Mindent egybevetve, jók a tapasztalatok. Ma már nem lehet kétséges, hogy a szerződéses forma bevált. Javult a vevők helyzete, s jó eredményt könyvelhet el a népgazdaság.

Lengyel Vilma köszöntése

A Délmagyarország doyenjét, Lengyel Vilma köszöntjük tisztelettel és szeretettel 90. születésnapján. Szegeden született 1893. június 9-én, és szegedi maradt kilenc hosszú évtizeden át. A Tömörkény gimnázium elődjében, az állami felsőbb leányiskolában végzett (1909), zenei pályára készült. Tehetségét Károlyi-König Péter zeneiskolai igazgató azzal ismerte el, hogy kétzongorás hangversenyt adott vele. Közéleti szereplése — még az első világháború előtt — a feminista mozgalomban való részvétellel kezdődött. A háborúban ott segített, ahol tudott. Ha kellett, szavával írta a leveleket az irástudatlan családtagok helyett, ha kellett, a legnehezebb ápolónői munkát végezte.

Nem készült újságíró. A véletlen hozta úgy, hogy 1923-ban a betiltott Délmagyarország utódának, a Szegednek lett munkatársa. Balla Jenő, a régi szegedi bohémvilág Billie nem ment el a színház egyik bemutatására. Pásztor József főszerkesztő az előadás után, utolsó mentővárként, Lengyel Vilma-t kérte meg a kritika megírására. A cikk másnap, november 14-én megjelent, és íróját nem csak tiszteletdíj, hanem szerződési ajánlat is várta. Igent mondott, és ő lett a Szeged (1925-től Délmagyarország) színházi, zenei és képzőművészeti kritikusa.

Lényeglátás és magas színvonal, képgazdagság és kifoghatatlan szépség jellemezte cikkeit. Sohasem akart csak a céhbelleknek írni. Sok-sok művészt mondott neki köszöntést eredeti meglátásaiért. Írásaiban nem csak az elért művészi eredményt nyugtázta, a további lépés lehetőségeit is fölvilágította. Talán ő volt az egyetlen, akitől a zárkózott és sokszor mogorva Csontos Gyula — nem tudván mit kezdeni a szabadtéri méreteivel — tanácsot kért és fogadott el. Erre a tulajdonságára gondolt Juhász Gyula, amikor *Testamentum* című kötetét (1925) úgy dedikálta neki, mint „a megértés és jóindulatú kritikák ideáljának”. A költő egy verset is írt hozzá, melynek kézírata a második világháborúban megsemmisült.

Lehetetlenség felsorolni, hogy ki mindenki készített interjú: Kálmán Imre, Lehár, Maróczy, Csinszka, Bartók, Emil Sauer, Aiban Berg, Kurt Weil, Mascagni, Alfred Kerr, Max Liebermann nevét ragadjuk ki a hosszú sorból. A muzsikusközül közül írt Casalsról és Jasha Heifetzről, Mascagniról és Jan Kubelíkról, Bartókról, Kodályról és Dohnányiról, Kerpely Jenőről és Fischer Annie-ről, Szigeti Józsefről és Telmányi Emil-ről, hogy csak a legnagyobbakat említsük. Megadott neki, hogy a magyar festészet és grafika olyan alakjairól írjon, mint Gulácsy, Aba-Novák, Szónyi, Tornyai, vagy a szegediek közül Károlyi Nyilasy, Vadász Endre és az induló Budav György.

Nagy társadalmi érzékenyséű, szociális témájú cik-

kei közül nem esztét átvett a Népszava, mint például *A munkásgyerekek strandján vége a nyárnak, mert elfogyott a pénz* című (Délmagyarország, 1928. aug. 14.).

Nem csak a szerkesztőségben dolgozott. Juhász és ő tette a legtöbbet azért, hogy Szeged városa, hetvenezer hold nábobja ne szegényjögű temetéssel „búcsúztassa” 1927-ben Károlyi Lajost, Oroszlánrézse volt az Alföldi Művészek Egyesületének a megalakításában (1928). Bábáskodott a szabadtéri születésénél, tagja volt a Játékok-Intéző Bizottságának. Mindezt a család mellett, hiszen 1913 óta feleség, majd anyja volt.

A felszabadulás után hazatérő Balázs Béla az előző között dedikálta neki. Az *igazi égszínké* című kötetét. A köztudattal ellentétben nem Balázs, hanem ő volt az, aki elsőként javasolta a szabadtéri fölújítását (*Mi lesz a szegedi szabadtéri játékokkal?* Délmagyarország, 1946. szept. 1.). Utolsó cikke e hasábkon jelent meg 1960. május 18-án: a lap régi szerkesztőségéről, Juhászlól és Móráról írt.

A fölújításra váró Lengyel-házat, a Klauzál tér és a Kelemen utca sarkán álló bérházat tavaly áprilisban ki kellett üríteni. Dr. Ferdélyi Jenőné Lengyel Vilma azóta Pésten van a leányánál. Egyetlen vágya, hogy mihamarabb visszakerüljön szülővárosába.

Ezen a szép és ritka ünnepen további jó egészséget kívánunk a magyar újságírás e jelentős alakjának.

A. F.

Zalakaros

Új gyógyüdülő

SZOT-gyógyüdülőt avattak szerdán, tegnap, Zalakaroson. A gyógyfürdő közvetlen közelében felépült impozáns létesítményt Csehák Judit, a SZOT titkára adta át rendeltetésének. A Hévízen, tavaly elkészült: gyógy szálló ikertestvéreinek számító hatszintes épületben 150 háromgyás szoba várta az első beutaltakat. Konyhájában ezer személy részére főzhetnek, éttermében 300-an étkezhetnek egyszerre. Jól felszerelt orvosi rendelő, csaknem kétezer kötetes könyvtár, játéktér, valamint eszpresszó is helyet kapott benne.

Márvány hatású műkölap

Mesterséges márványtömbök sorozatgyártása kezdődött el Siklóson, a Kőfaragó és Épületszobrászipari Vállalat új agglomerátumüzemében. Az értékes, színes közet korábban veszendőbe ment törmelékét színezett cementtel egy köbméteres műkömbölké tömörítik, amelyeket aztán a valódi márvánnyal azonos módon szeletelnek fel és csiszolnak fényesre. A sárga, vörös és zöld színű alapanyagból, tetszés szerinti árnyalatú burkolólapokat tudnak előállítani. Az új eljárással készített műkö ára fele a márványénak, bár külső megjelenésében alig tér el attól.

Felmérés a személygépkocsik üzemeltetéséről

A Központi Statisztikai Hivatal felmérést készített a magángépkocsik számának növekedéséről, az autózási szokásokról, az üzemeltetési költségek alakulásáról.

A Statisztikai Kiadó Vállalat gondozásában megjelent kiadványból megállapítható, hogy a magántulajdonban levő személygépkocsik száma tíz év alatt több mint ötszörösére növekedett, 1981-ben meghaladta az 1 millió 069 ezret. A múlt év végén, amikor már minden harmadik magyar család rendelkezett gépkocsival, az új autóra várók száma — bár csökkent az előző év végé, 240 ezerhez viszonyítva — még mindig megközelítette a 200 ezret. Az elmúlt tíz évben a személygépkocsik száma vidéken négy és felszeresére, Budapesten 3,2 szeresére növekedett. Győr-Sopron megyében csaknem hatszorosára, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Vas és Zala megyékben több mint ötszörösére nőtt tíz év alatt a magántulajdonban levő személygépkocsik száma.

A fizikai és szellemi foglalkozású autótulajdonosok közötti arány a fizikaiak javára jelentősen javult az utóbbi években. Ugyancsak növekedett az üzemeltetők között a nyugdíjasok aránya. 1981-ben az autótulajdonosok 42,6 százaléka fizikai, 47 százaléka szellemi dolgozó, 10,4 százalékuk pedig nyugdíjas, illetve eltartott volt.

A statisztika szerint a vidéki gépkocsik átlagosan 12 ezer 029 kilométert tettek meg 1981-ben, a budapestiek pedig 11 ezer 734-et. Vidéken 9,1, Budapesten 14,1 százalékkal csökkent tíz év alatt az egy személygépkocsira jutó kilométer-teljesítmény.

Legtöbbet a szellemi fog-

lalkozásúak autóznak, közülük is az állatorvosok: évi átlagban 22 ezer 100 kilométert. A fizikai foglalkozású autósok közül a vendéglátóiparban és a szolgáltatásban dolgozók az átlagosnál jóval többet használják a személygépkocsijukat.

Foglalkozástól függetlenül megnövekedett azoknak az autótulajdonosoknak a száma, akik egy évben 10 ezer kilométernél kevesebbet tesznek meg.

Munkába járásra a fizikai dolgozók 27, a szellemi foglalkozásúak 23 százaléka használja kocsiját kirándulásra; foglalkozástól függetlenül valamivel több, mint 30 százalékuk.

A statisztika képet ad a javítás és karbantartás gyakoriságáról, időtartamáról, a javító-szervezetek igénybevételeéről is. A felmérés évében az autót átlagosan 4-szer-5-ször kellett szervizbe vinni, eggyel több alkalommal, mint tíz évvel korábban. A javításra adott autók mintegy 30 százaléka 15 naphal rövidebb, csaknem 3 százaléka két hónapnál is hosszabb idő alatt készült el. Az egyes gyártmányok közül a Moszkvics, a Skoda régebbi típusai, a Volga, a Warszawa és a Zaporozsec gépkocsik javítása vett az átlagosnál jóval hosszabb időt igénybe. A javítások 23,4 százalékát a vállalatok és szövetkezetek, 15 százalékát a kisiparosok végezték, csaknem 60 százalékát viszont maguk a tulajdonosok, vagy alkalmi segítők. Budapesten az átlagosnál magasabb a vállalatoknál és szövetkezeteknél végeztetett javítások aránya. A kisebb települések nagy részében nincs javítóüzem, így vagy kisiparoshoz viszik a kocsit megcsináltatni, vagy a tulajdonos saját maga végzi a javítást.

Hétköznapok Harisnya helyett kötbér

Kitörő tapssal fogadták a lányok és asszonyok az 1980-as, nylonharisnyákra vonatkozó árrendezést. A szemfeszítéssel bíbelődő kisiparosoknak — tekintve, hogy a harisnyanadrágok lényegesen olcsóbbak lettek — búcsút intettek. A felszaladt, kilyukadt harisnya megjavíttatása helyett inkább újat vásároltak. Ennek köszönhetően — mondják a kereskedők — jó ideig annyi harisnya fogyott nálunk, mint a legfejlettebb fogyasztói társadalmakban.

A kereskedelem csak úgy volt képes tartani az ugrásszerűen megnövekedett igényekkel, hogy a hazai ipar kínálatát megtoldotta. Importtal. Már ameddig lehetett. Mostanság kevesebb erre a lehetőség. Hogy miért, ugyebár, nem titok? Rejtély viszont, milyen megfontolások alapján csökkentették az árat? Persze, a végeredmény a lényeg, ez viszont egyértelmű: hónapok óta kétségbeesetten szegényes az üzletek kínálata.

Mivel a szemérmesen csak hazai iparként emlegetett, monopolszerű Budapesti Harisnyagyár a bel-földi keresletet csak részben képes kielégíteni. (Elég baj, mondhatjákők, kiken végző soron az ostar csattan, s akik — mint hírlík — elavult gépsorokkal próbálkoznak a magas igények után kulogni.) Az ipar termelésének összetétele — a tényekből erre lehet következtetni — sem a szezonnal, sem a kereslettel nem találkozik. Vagyis, amiből bőséges mennyiséget tud előállítani, rak-tárakban porosodik, abból

viszont, ami kelendő lenne, kiányt sincs elég.

A harisnyá tehát van magyarázat, de a magyarázattól még nem lesz harisnyanadrág. S a vevőt nem is a magyarázkodások érdeklik.

A gyermekeknek való nyári zoknikból sem megfelelő az ellátás, sőt, a keresett férfizoknikból sincs elegendő.

Visszatérve a gyengébb nemhez, gondjaikkal megkerestük a sok egyéb mellett nylon harisnyanadrágokat is forgalmazó RÖVIKÓT Nagykereskedelmi Vállalatot, érdeklődve, mit tesznek a nehézségek leküzdésére. Más megoldás egyelőre aligha kínálkozik — hallottuk —, a határ menti árucserre és a bér-munka lehetőségeit igyekeznek a lehető leghatékonyabban kamatoztatni. A gyermekek ellátásának ügyében már sikerült is némi eredményt elérni, a közelmúltban futott be Jugoszláviából a 220 ezer pár páros szállítmány, bokafix-zoknikkal. Másik rendelkezésre is úton már az áru: 100 ezer pár necharisnyát várnak, három színben, ugyancsak Jugoszláviából. Ezenkívül még 300 ezer harisnyanadrágra és 200 ezer pár férfi kreppzoknira kötött a RÖVIKÓT szabadtárgyárral szerződést. Már most készülve az új iskolaszegony nyitányára, 150 ezer pár gyermek térdzoknit is rendeltek.

A végleges megoldás persze az lenne, ha a hazai ipar azt termelne, s kellő mennyiségben, amire szükség van. A nagykereskedelem ugyan kötbérez, de a vásárlók ezzel még nincsenek kifizetve.

Miért nincs?

Szinte egyik napról a másikra tűnt el az üzletekből a diabetikus zsemle, a levegős, és a Graham-kenyér, panaszzalják a cukorbeteg. Egyesek tudni vélik: a kereskedelem a hibás, nem rendel. Mások a süítőipart kárhozták: nyilván kevés e termékszálladón a haszna, ezért inkább nem gyártja.

Egyik tábornak sincs igazsága. Sajnos, mert ha a kereskedelmet, vagy a kenyérgyártat okolhatnánk, könnyebb lenne orvosolni a bajt. Csakhogy másútt kell keresgelnünk! Az áldatlan állapot eredete, hogy a Kisvárdai Szeszzipari Vállalat az év második negyedére már egyáltalán nem szállított Szegedre a diabetikus termékek gyártásához

alapanyagot. Márpedig, az úgynevezett vitális glutinliszt nélkül nem készíthető sem levegős, sem Graham-kenyér.

Exportérdekeltségével magyarázza a szeszzipari vállalat az intézkedést, emellett karbantartásra hivatkozott. Egy szó, mint száz — miként a Szegedi Süítőipari Vállalatnál elmondták — csak a harmadik negyedére várható Kisvárdáról alapanyag. De, hogy pontosan mikorra, melyik hónapra, ma senki nem tudja megmondani. Így hát Szegeden sem ígérhetnek egyebet, amint glutinliszt-hoz jutnak, nyomban gyártani kezdik a diabetikus termékeket.

Ladányi Zsuzsa

Szovjet újságíró megyénkben

Szerdán megyénkbe látogatott P. V. Szepesnyikova, a Polityicseszköje Szamoobrazovnyije című szovjet pártfolyóirat főszerkesztő-helyettese, akit elkísért útjára Fácányi Ödön, a Propagandista című folyóirat szerkesztője. A szovjet újságíró az MSZMP Csongrád megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságán dr. Kanyó Ferenc, az intézmény

igazgatója fogadta, majd a propagandamunka kérdéseiről és módszereiről folytattak eszmecsere-t a pedagógiai-módszertani tanszék tanáraival.

A vendég felkereste a megyei pártbizottságot, ahol megbeszélést folytatott dr. Kocz Jánossal, a megyei pártbizottság titkárával a propagandamunka kérdéseiről, majd visszatért Budapestre.